Gemeente Amsterdam

Memo

Aan:	Mark Vlaar, Ingrid Viskil en Lorence van Dam
Van	Sandra Guarda, Tessa Henkes (Monumenten & Archeologie)
Kopie aan	
Onderwerp	Reactie M&A op ontwerp speelplaatsen Plan van Gool
Datum	23 augustus 2023

Inleiding

Monumenten & Archeologie (M&A) is eind 2022 door Ingrid Viskil en Lorence van Dam gevraagd om vanuit cultuurhistorie te adviseren over het opknappen van de speelplaatsen in Plan van Gool. De oorspronkelijke speelplaatsen zijn zorgvuldig ontworpen en landschappelijk ingepast in de openbare ruimte en maken dus deel uit van het integrale ontwerp van Plan van Gool waarin bebouwing en openbare ruimte nauw met elkaar zijn afgestemd. Vanwege deze kwaliteiten is Plan van Gool momenteel in procedure om aangewezen te worden tot beschermd stadsgezicht.

Vragen aan M&A

Naar aanleiding van bovenstaande plannen zijn er 7 locaties aangewezen, waarbij op 5 locaties (1, 2, 4, 6 en 7) de originele speeltuinen nog aanwezig zijn. Op locaties 3 en 5 zijn de speelplaatsen al eerder opgeheven. M&A heeft hierover de volgende vragen gekregen:

- Kan speelplaats 1 naar het gebied voor het buurthuis worden verplaatst? Dit is gemakkelijker te beheren.
- Is het mogelijk om op locatie 3 een kabelbaan te realiseren? Hier wordt door kinderen uit de buurt om gevraagd.
- Locatie 4 behouden en vernieuwen of verplaatsen? Het probleem is dat deze speelplaats zich nu teveel onder de bomen bevindt.
- Kunnen er op locatie 5 (houten) zonnestoelen geplaatst worden zodat hier een rustplek gecreëerd kan worden?
- Kan speelplaats 6 worden verplaatst naar het grote plein zodat daar ook voor kleinere kinderen speelgelegenheid is?
- Kan de speelplaats op locatie 7 worden opgeheven?
- Kan op één van de locaties een voorziening voor mindervalide kinderen worden toegevoegd?
- Welke kleuren kunnen er worden gebruikt om bijvoorbeeld de stoelen te schilderen?
- De zandbakken worden niet meer gebruikt. Ze zijn vaak vies en liggen vol rotzooi. Wat is de mogelijkheid om de zandbakken in bijvoorbeeld plantenbakken te transformeren?
- Hebben bij het toevoegen van nieuwe speelelementen natuurlijke materialen zoals hout of kleurrijke elementen de voorkeur?

- Wat is een goede aanpak voor de betonnen elementen die een soort speelroute of speellint in het gebied vormen? Kunnen deze behouden en hersteld worden?

Advies M&A

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, heeft M&A onderzoek gedaan naar de cultuurhistorische waarden van de speelplaatsen. Op basis daarvan zijn voor het aanpassen van de speelplaatsen de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- Neem het oorspronkelijk ontwerp voor de openbare ruimte en de ideeën daarachter als uitgangpunt.
- Laat bij het toevoegen van nieuwe elementen, of het nou om losse speeltoestellen of grotere (speel)voorzieningen gaat, onderzoek doen naar een passende locatie zodat deze het oorspronkelijk ontwerp en/of het groen niet aantasten dan wel versnipperen, en laat hiervoor een goed ontwerp maken in plaats van lukraak elementen toe te voegen of te verwijderen.
- Knap de oorspronkelijke, voor het Plan van Gool kenmerkende elementen op die nog aanwezig zijn op, zoals de polyester zitelementen en zandbakken.
- Verwijder later geplaatste elementen van de oorspronkelijke speelplaatsen die niet passen binnen het oorspronkelijk ontwerp, zoals wipkippen en bankjes, en die buiten de bestrate ondergrond zijn geplaatst.
- Vermijd bij het toevoegen van voorzieningen het plaatsen van hekken. Deze fragmenteren de openbare ruimte.
- Kies bij het toevoegen van nieuwe speelelementen voor elementaire oervormen die de fantasie prikkelen, multifunctioneel zijn en open staan voor verschillende soorten interactie – elementen die kortom binnen het gedachtegoed vallen van Aldo van Eyck.
- Sluit qua materiaalkeuze (metaal, polyester, beton) en te gebruiken kleuren (blauw, oranje) aan op de oorspronkelijke speeltuinen en de recent aangelegde speelplaats op het Breedveld, zodat er sprake is van één duidelijk herkenbare ontwerptaal. De openbare ruimte is hier immers als één geheel ontworpen en dit is een manier om deze eenheid terug te brengen.

Ontwerp speelplaatsen

In een eerste vergadering (februari 2023) lichtten Ingrid en Lorence hun plannen toe: niet alle speelplaatsen konden behouden blijven, maar later toegevoegde toestellen zouden verwijderd worden, oorspronkelijke elementen bleven waar mogelijk behouden en de nieuw toe te voegen toestellen zouden wat betreft ontwerp waar mogelijk aansluiten op de oorspronkelijke toestellen en die in de sportstrook op het Breedveld. M&A ging hiermee akkoord.
Eind juni kreeg M&A het eerste (tevens huidige) ontwerp toegestuurd. Naast de eerder geaccordeerde, (sommige tevens positieve) aanpassingen voorziet dit ontwerp helaas ook in een aantal wijzigingen dat niet eerder ter sprake is gekomen en een aantasting van de cultuurhistorische waarden als gevolg heeft. Het gaat hierbij om de volgende punten:

- Er worden nieuwe toestellen en bankjes toegevoegd die wat betreft ontwerp niet aansluiten op de oorspronkelijke speelplaatsen. Tijdens het eerdere overleg was al met M&A besproken dat het niet altijd mogelijk zou zijn om gebruik te maken van dezelfde materialen als de oude speeltoestellen,

maar dat er wat betreft kleur en stijl wel zou worden aangesloten op de oorspronkelijke speelplaatsen – zoals ook is gedaan bij de sportstrook op het Breedveld.

- Op enkele locaties worden er nieuwe elementen buiten de bestaande betegeling in het gras geplaatst, wat niet in lijn is met de oorspronkelijke opzet van de openbare ruimte en zal leiden tot verdere verrommeling daarvan.
- De toepassing van kunstgras bij zowel de nieuw te realiseren als bestaande speelplaatsen, wat in enkele gevallen zelfs ten koste gaat van de oorspronkelijke betegeling. Het gebruik van kunstgras als ondergrond is onwenselijk, omdat het de illusie creëert dat de speeltoestellen in het gras staan. Kenmerkend voor de openbare ruimte in het gebied is juist het contrast tussen de weelderige groenaanleg en de speelplaatsen, waarbij alle toestellen zich bevinden op een geometrisch vormgegeven, betegelde ondergrond.
- Er worden nieuwe speelplekken gecreëerd op het Breedveld op een locatie waarvan M&A niet op de hoogte was. Aanvankelijk zou er een nieuwe speelplaats bij het (oude) buurthuis worden gerealiseerd: een locatie die is opgenomen in het onderzoek en waarmee M&A akkoord is gegaan.

Prioritering

Gezien de beperkte tijd en middelen is het voorstelbaar dat niet alle bovenstaande punten kunnen worden aangepast in het ontwerp. Er zijn echter twee zaken die het meest storend zijn en waarvan de impact op de cultuurhistorische waarden het grootst (en onomkeerbaar) is. Het gaat hierbij om het volgende:

- De nieuw te creëren speelplaatsen aan het Breedveld. Over deze precieze locatie is niet eerder met M&A gecommuniceerd, terwijl het toevoegen van speeltoestellen aan het Breedveld ten koste gaat van de groenaanleg en zal leiden tot verdere versnippering van de openbare ruimte op deze centrale plek. Het creëren van nog meer speelgelegenheden aan het Breedveld – waar zich ook al de recent gerealiseerde sportstrook en enkele andere speelplaatsen bevinden – heeft in combinatie met het opheffen van enkele andere speelplaatsen een centralisatie van speelvoorzieningen als gevolg, terwijl het oorspronkelijk ontwerp juist voorzag in een evenwichtige verspreiding van speelvoorzieningen in het groen. Deze kwaliteit is kenmerkend voor Plan van Gool en gaat op deze manier stukje bij beetje verloren. M&A adviseert om onderzoek te doen naar een andere, geschiktere plek, waarbij de kwaliteiten van het gebied als uitgangspunt worden genomen.
- In het ontwerp wordt regelmatig kunstgras als ondergrond gebruikt, waarvoor in een enkel geval zelfs de oorspronkelijke betegeling (deels) moet wijken. Om de cultuurhistorische waarde van het oorspronkelijk ontwerp te behouden, dient de oorspronkelijke betegeling behouden dan wel opgeknapt te worden. Dat is een essentieel onderdeel van het oorspronkelijke ontwerp, zoals in het onderzoek van M&A te lezen is.

Verplaatsing buurthuis

Zoals hierboven al kort genoemd, is eerder aan M&A gecommuniceerd dat er een nieuwe speelplaats bij het buurthuis zou worden ontworpen, wat ook één van de uitgangspunten voor het onderzoek was. Blijkbaar zijn er nu plannen om het buurthuis te verplaatsen naar een centralere plek in de wijk,

waardoor deze locatie nu ook niet meer interessant lijkt te zijn als speellocatie. Ook dit draagt bij tot een verdere centralisatie van voorzieningen, wat de oorspronkelijke structuur van het gebied aantast. M&A adviseert om voor wijzigingen als deze, die een grote impact hebben op de hooggewaardeerde structuur en opzet van Plan van Gool, onderzoek te laten doen naar een geschikte locatie en een integraal ontwerp op te laten stellen waarbij de bestaande kwaliteiten als uitgangspunt worden genomen en een stedenbouwkundige en landschapsontwerper worden betrokken.